

Erkek Berberliğinde Tıraş Geleneği ve Damat Tıraş Önlüklerinin Teknik ve Süsleme Açısından İncelenmesi

Haircut Tradition in Male Hairdressing and Research of Groom Haircut Apron in Technical and Ornament Aspects

Mine YAYLA*
Miyase ÇAĞDAŞ**

ÖZET

Geleneksel erkek berberleri; çeşitli aletlerin yardımıyla insanların saç ve sakallarını yüz yapısına uygun bir şekilde kısmen değiştirerek ve güzelleştirerek mesleklerini icra etmişlerdir. Geleneksel erkek berberliğinde malzeme olarak akla ilk önce ustura, tarak ve makas gelmektedir.

Bunun yanı sıra müşterinin boynuna takılan tıraş önlüğü, sakalın ıslatılması için boyuna yerleştirilecek şekilde kenarı oyuntulu tıraş taşı, tıraştan sonra saçın yıkandığı sitil ve ayna da bu meslekte kullanılan diğer malzemelerdir. Bu çalışmada amaç; geleneksel erkek berberliğinde tıraş geleneğini irdelemek, damat tıraş önlüklerini kumaş, renk, model, dikiş teknikleri ve süsleme teknikleri açısından ele alarak incelemek ve belgelemektir.

Çalışmanın kapsamını, özel koleksiyonlardan alınmış damat tıraş önlüğü oluşturmaktadır. Tarama modeli bu çalışmada; literatür taraması yapılmış, gözlem fişleri aracılığı ile özellikleri belirlenen damat tıraş önlükleri hakkında teknik bilgilere yer verilerek; damat tıraş önlüklerinin fotoğrafları görsel olarak sunulmuştur. Elde edilen veriler ışığında sonuca ulaşılmaya çalışılmış, damat tıraş önlüklerinin, etnografya müzelerinde sergilenmesi ve yaşatılması ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Geleneksel erkek berberliği, damat tıraş önlüğü, damat tıraş

ABSTRACT

Traditional male hairdressers have professed on people's hair and beard suitable for their faces partially changing and prettifying with the help of multiple instruments. In traditional male hairdressing razor, scissors, and comb are occurred firstly. In addition to this, groom apron that is worn to the neck of customer, coved-edged haircut cup will be placed to the neck to wet the

* Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Şebinkarahisar Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Moda Tasarımı ve Konfeksiyon Bölümü, mnyayla@gmail.com

** Yrd. Doç., Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, miyase.cagdas@hotmail.com

beard, bucket hair is washed in after the haircut, and mirror are the other instruments that are used in this profession.

Aim of this study is to research the traditional male hairdressing in a very detailed way, to research and certificate the color, sample, fabric, stitching and embellishing technics handling the groom haircut aprons in artistic and technical aspects.

Groom haircut apron taken from special collections constitutes the content of the study. In this scanning modelled study, literature search is done, with the help of observation forms as giving technical information about defined features of groom haircut apron examples are shown with photographs visually. With the light of the obtained datum it is tried to come through, advices about show and make the groom haircut aprons live in Etnografya Museum are given.

•

KEY WORDS

Traditional male hairdressing, groom haircut apron, groom haircut

1. GİRİŞ

Berber, İtalyanca bir kelimedir ve aslı “barbiere”dir. Bu kelime dilimize “berber” telaffuzu ile yerleşmiştir (Koçu 1961; Aksu 1996: 1). Berberliğin tarihi, İslamiyet öncesine giden mitolojik bir kurguya dayanmaktadır (Turna 2005: 172). Türklerde ise Osmanlı dönemine kadar berberliğin geçirdiği evrelerle ilgili bilgiye rastlanmazken; kaynaklarda erkek ve kadınların saç şekilleri verilmiş; fakat bu şekillerin kim tarafından yapıldığına dair bilgi verilmemiştir (Aksu 1996: 8). Osmanlı döneminde berberler perukâr (dükkanlı) ve seyyar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) İstanbul’da Avrupalı tarzda yeni berber dükkanları açılınca, bunları eski tarz berberlerden ayırmak için berber ismi yerine “perukâr” denilmiş; Cumhuriyet döneminde tekrar “berber” kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Anonim 1994: 155). İstanbul’u gezen seyyahlar, seyyar berberlere genellikle kahve önlerinde, çeşme başlarında seyyar olarak rastladıklarını yazmış veya resmetmiştir (Sandalcı 1996: 43).

Perukâr ya da seyyar berberlerin sadece saç kesen ya da tıraş yapan kişiler olmadıkları, aynı zamanda sünnetçilik, hacamatçılık (vücudun herhangi bir yerini hafifçe çizip; üzerine boynuz bardak ve şişe oturtarak kan alma), dişçilik gibi işler de yaptıkları bilinmektedir (Gürbüz 2012: 233). Bazı berberler de kellik, uyuzluk ve egzama gibi cilt hastalıklarına ilaç hazırlamış ve hatta tellaklık ve cerrahlık yapmıştır (Turna 2005: 174).

Toplumun önemli kültür öğelerinden ve taşıyıcılarından olan perukâr ya da seyyar berberlerin kullandıkları malzemelerden tıraş önlükleri, hemen hemen her dönemin özelliklerini yansıtmış ve topluma ait pek çok değeri bünyesinde barındırmıştır.

Kültürümüzde önemli bir yere sahip olan geleneksel erkek berberliği ve tıraş geleneğinin irdelendiği bu çalışmada; ayrıca düğünlerde damatların olmazsa olmazı “damat tıraşı”nda kullanılan tıraş önlükleri, teknik ve süsleme açısından incelenerek kültürümüze ait izler gelecek kuşaklara aktarılmaya çalışılmıştır.

1.1. Geleneksel Erkek Berberliği ve Tıraş Geleneği

Berberlik, ilk icra edildiği zamandan bu yana insanları rahatlatan ve insana keyif veren bir meslek olmakla beraber sosyal hayatın bütününde yer almıştır. Berberlik mesleğinin ortaya çıkışı ile ilgili en eski bilgiler, İslam geleneği içeri-

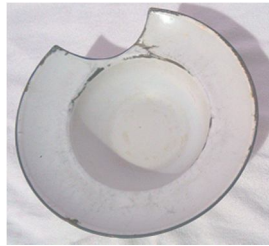
sinde, Hz. İbrahim'e dayandırılmaktadır. O zamana kadar tıraş olmayı bilmeyen insanoğlu, Allah'ın emri üzerine Hz. İbrahim'in, Hz. İsmail ve Hz. İshak'ın saçlarını kesmesiyle tıraşı öğrenmiştir. Bu yüzden Hz. İbrahim, berberlerin ilk piri, peygamberimizin saçını tıraş eden Selman-ı Fârisî de ikinci piri olarak kabul edilmiştir (Erduran 2006: 192-193).

Berberlik, belirli koşullarda, değişik mekânlarda, çok çeşitli araç-gereç ve malzemeler ile insanların öncelikli olmasa da temel ihtiyaçlarından olan güzel görünme arzusunu yerine getirmektedir. Bu meslek, dükkânlarda (perukâr) icra edilmenin yanında; sokaklarda, iskelelerde, meydanlarda seyyar berberler tarafından yapılmıştır.

Berber dükkânları, sosyal hayatın kalbinin attığı, her konunun konuşulduğu, fikir alışverişinin yapıldığı, gerçek hayatın tanıtıldığı, dostlukların kurulduğu ve insanların rahatladığı mekânlardır (Aksu 1996: 26-27). Geçmişte berber dükkânları çarşı, cami, hamam, kahvehane, iskele civarı, han içi ve mahalle arası gibi şehrin farklı yerlerine dağılmıştır (Turna 2005: 174). Berber dükkânlarında malzeme denince akla ilk önce ustura (4. Resim), tarak, makas (1. Resim) gelmektedir. Bunların dışında müşterinin önüne serilen peşkir, sakalın ıslatıldığı tas (2-3. Resim), tıraştan sonra saçın yıkandığı sitil, ayna ve usturanın bilendiği kayış bu meslekte kullanılan diğer malzemelerdir.

1. Resim: Derviş Bütün 'e Ait Berber Makası (Derviş Bütün Fotoğraf Arşivi Erişim Tarihi: 12.06.2013).

2. Resim: Berber Ahmet Dek'e Ait Sakalın Islatılmasında Kullanılan Tıraş Tası (Mine Yayla Fotoğraf Arşivi 2013).

3. Resim: Sadberk Hanım Müzesi'nden Sakalı Islatmak İçin Kullanılan Tıraş Tası (Anlağan vd. 1995: 152).

4. Resim: Sadberk Hanım Müzesi'nden, İçinde Çeşitli Usturalar Bulunan Simli Deri Ustura Kesesi (Anlağan vd. 1995: 152).

Dükkân sahibi olan berberler, seyyar berberlere karşı çıkmamıştır. Çünkü her iki berberin müşteri profili farklı olmakla birlikte dükkân sahibi berberler, seyyar berberlerin dükkân açamayacak güçte ve yetenekte olmadığını düşünmüş ve kendilerine rakip olarak görmemiştir (Aksu 1996: 19). Seyyar berberler genellikle müşterilerini bir duvar dibinde veya köşe başında tıraş etmiştir. Seyyar berberlerin malzemelerini bir kömür ocağı, içinde su ısıtılan küçük bir güğüm, bir tabure, ustura, makas, ayna gibi aletlerin taşındığı bir sepet oluşturmaktadır (5. Resim). Bunların yanı sıra küçük leğen ve tıraş önlüğü, seyyar berberlerin müşterilerini tıraş ederken kullandığı diğer malzemelerdir. Ayrıca seyyar berberlerin bele takılan bir önlüğü ve omuza atılan havlusu (6. Resim) olmazsa olmazlarıdır (Sandalcı 1996: 46). Seyyar berberler, şehirlerde mesleklerini icra etmenin yanında köylere de gitmiş ve bazı köylerde bir tıraş için üç yumurta, iki tıraş için bir kalıp peynir, bir saç kesimi için de bir piliç gibi erzakları para yerine almıştır (Akkoç 1953: 2804).

5. Resim: Seyyar Berber ve Kullandıkları Malzemeler (Sandalcı 1996: 46).

6. Resim: Seyyar Berberleri Gösteren Kartpostal (Sandalcı 1996: 42).

Geçmişte perukâr ve seyyar olarak pek çok mesleğin işlerini de yapabilen berberler, zamanla en çok saç kesme ve tıraş işleri ile ilgilenmiştir. Tıraş, insanların saç ve sakallarını değişik biçimlerde müşteri isteğine ve o günün modasına uygun olarak yıkayıp; kesme, şekil verme ve kurutma işlemidir. Tıraş, “sinekkaydı”, “natürel”, “cırlöp”, “briyantınlı” olarak isimlendirilmiştir.

Geçmişte tıraş, günümüzden daha farklı yapılmıştır. Müşteri, koltuk yerine dize yatırılarak tıraş edilmiştir. Berberler, öncelikle müşteriyi peykeye (tahta sedir) oturtup sakalı ustura ile kazımış; sonra da sol ayağını peykeye dayayarak müşterinin dizine temiz bir peşkir (havlu, büyük peçete) koymuştur. Müşterinin başını dizine yatıran berberler, sağ tarafı perdath (tırtaş) etmiş; sonra sağ ayağını dayayarak başı öbür dizine yatırmış ve sol tarafını tıraş etmiştir. Berber leğeninde el ile köpürtülerek hazırlanan sabunlu suda müşterilerin yüz kılları ovularak yumuşatılmış ve ustura ile tıraş edilmiştir. Tıraştan sonra da mutlaka baş “sitol” altında yıkanmıştır (Koç 1974: 32).

1.2. Damat Tıraş Geleneği ve Damat Tıraş Önlüğü

Tıraş önlüğü, saç ve sakal tıraşı için hazırlanmış, önü kapalı, arkadan tutturulan, yuvarlak yakalı, büyük dikdörtgen biçiminde bazen işlemlerle bezenmiş bir örtüdür (Barışta 1999: 231).

Eski bir düğün geleneği olan damat (güvey) tıraşına günümüzde bilhassa büyük şehirlerde rastlanmamaktadır. Eskiden düğünler üç-dört gün devam ettiği için her bölgede düğünler farklı olabilmekte ve buna bağlı olarak da damat tıraşı, her yörede farklı günlerde olduğu için farklı özellikler taşımaktadır (Aksu 1996: 59-61).

Damat tıraşı, bir erkeğin evlenirken yaşadığı en önemli sosyal olaydır ve gelinin eve gelmesinden bir gün önce yapıldığı gibi düğün günü herkesin ortasında ya da damadın kendi evinin önünde davul ve zurna eşliğinde yapılmaktadır. Anlağan vd.'ne göre damat tıraşında, kız evi tarafından erkek evine hediye olarak yollanan bohça içindeki malzemeler kullanılmaktadır. Bu bohça içinde keten veya çoğunlukla ipekli kumaşlardan yapılan uzun dikdörtgen, boyun kısmı yuvarlak oyuntulu, üzeri serpmeye işlemeli tıraş önlüğü (9-10-11-12-13. Resim) ve peşkiri, tıraş taşı bulunmaktadır. İşlemede bitkisel motifler yanında, mimarili motiflere de rastlanmaktadır. Damat tıraşında tıraş önlüğünün yanı sıra, boyuna yerleştirilecek şekilde kenarı oyuntulu tıraş taşı (7-8. Resim), leğen-ibrik ve ustura kullanan berberler, damat tıraşlarını çok büyük bir titizlikle yapmaktadır (1995: 153).

Düğünlerde damat tıraşında damadın boynuna takılan önlüğe eş, dost, sağdıç (damada yardımcı olan kişi ki buna güvey başı da denilmektedir) maddi güce göre para takmaktadır. Bu paraları da berber hakkı olduğu için almaktadır (Aksu 1996: 59).

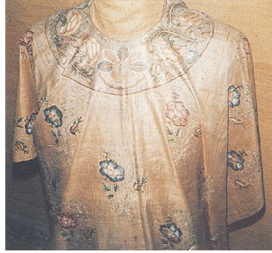
7. ve 8. Resim: Kaleiçi Müzesi Damat Tıraş Odası (http://www.kaleicimuzesi.com/damat_tr.php Erişim Tarihi: 17.06.2012)

9. Resim: Türk İslam Eserleri Müzesi'nden Tıraş Önlüğü (samiguner.com, Sami Güner Fotoğraf Arşivi, Erişim Tarihi: 09.01.2013)

10. Resim: Sadberk Hanım Müzesi'nden 18. Yüzyıl Tarihli İpekli Kumaş Üzerine İpek İplik ve Sim Kullanılarak Suzeni Tekniğinde İşlenmiş Damat Tıraş Önlüğü (Anlağan vd. 1995: 152).

11. Resim: Topkapı Sarayı Müzesi'nden 18. Yüzyıla Ait 31/1084 Envanter Numaralı Tıraş Önlüğü (Barışta 1999: 69).

12. Resim: 1800'lü Yıllara Ait Zengin İşlemelerle Süslenmiş Bir Berber Müşteri Önlüğü (Antika Dergisi 1996: 82).

13. Resim: Yapı ve Kredi Bankası Koleksiyonundan 19. Yüzyıla Ait 1/411 Envanter Numaralı, Çizgisel Bir Sistemle, Çok Renkli Bezenmiş Tıraş Önlüğü (Barışta 1999: 145).

2. Amaç ve Yöntem

2.1. Amaç

Bu çalışmada birincil amaç, geleneksel erkek berberliği, geleneksel tıraş geleneği ve geleneksel erkek berberlerin düğünlerde damatları tıraş etmek için sıklıkla kullandığı malzemelerden damat tıraş önlüğü hakkında bilgi vermektir. İkincil amaç ise özel koleksiyonlardan temin edilen ve damat tıraşında kullanılmış geleneksel damat tıraş önlüklerini teknik ve süsleme açısından inceleyerek belgelemek ve gelecek nesillere aktarmaktır.

2.2. Yöntem

Bu çalışmanın materyalini ikisi Konya iline ait, bir tanesi Kocaeli iline ait olmak üzere toplamda üç adet geleneksel damat tıraş önlüğü oluşturmaktadır.

Çalışmada, betimsel yöntem kullanılarak belgesel gözlem ve doküman taraması yapılmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan tıraş önlükleri ile ilgili literatür taranmış ve özel koleksiyonlardan temin edilen tıraş önlüklerinde kullanılan malzeme, model, kesim, renk ve süsleme özellikleri açıklanarak fotoğraflarla görselleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan görseller için gerek müzelerden gerekse özel koleksiyonerlerden izinler alınmıştır. Araştırmacılar tarafından geleneksel tıraş önlüklerinin teknik ve süsleme özelliklerinin analiz edildiği gözlem fişi oluşturulmuş ve gözlem fişinden elde edilen veriler ışığında sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

İncelenen üç adet geleneksel damat tıraş önlüklerinden ikisi Konya ilinde yaşayan Hatice Boydak ve Arzu Çağdaş'a aittir. Hatice Boydak, tıraş önlüğünü 1963 yılında eğitim amaçlı olarak gittiği terzide kendisi çeyizi için dikmiş; Arzu Çağdaş da 1955 yılında kendisi çeyizi için tıraş önlüğünü hazırlamıştır. Her iki geleneksel damat tıraş önlüğü, geleneksel damat tıraşında kullanılmıştır. Kocaeli iline ait damat tıraş önlüğü ise Mine Yayla'ya aittir. Mine Yayla, damat tıraş önlüğünü Hanife Zık isimli bir antikacıdan satın alarak koleksiyonuna kazandırmıştır. Zık'ın belirttiği üzere tıraş önlüğü, Kocaeli ili Gölcük ilçesinde yaşayan Balkan muhaciri bir aileye ait olup; bu tıraş önlüğü de geleneksel damat tıraşında kullanılmış ve 1950'li yıllara aittir (Zık İle Kişisel İletişim, 02.07.2012).

Geleneksel damat tıraş önlüklerinin sıralanması, damat tıraş önlüklerine uygulanan süsleme tekniği dikkate alınarak; süsleme uygulanmayan damat tıraş önlüğünden süsleme uygulanan damat tıraş önlüğüne doğru yapılmıştır.

1. Örnek

Tıraş önlüğünde, beyaz havlu kumaş (pamuklu), beyaz dikiş ipliği (pamuklu), buz mavisi kurdele (polyester) kullanılmıştır. Oval kesim uygulanan tıraş önlüğüne, "U" yaka tasarlanmış ve kenarları kurdele ile temizlenmiş bir aplike cep yerleştirilmiştir. Tıraş önlüğünün çevresi ve yaka oyuntusu kurdele ile makinede düz dikiş uygulanarak temizlenmiş ve tıraş önlüğüne süsleme uygulanmamıştır.

14. Resim: Hatice Boydak'a Ait Tıraş Önlüğü (Mine Yayla Fotoğraf Arşivi 2013)

2. Örnek

Tıraş önlüğünde, beyaz patiska kumaş (pamuklu) ve beyaz dikiş ipliği (pamuklu); siyah, kırmızı, bordo ve açık yeşil el nakış ipliği (pamuklu) kullanılmıştır. 66x90 boyutlarında kesilen tıraş önlüğüne, "U" yaka tasarlanmış; kenarları terse doğru kıvrılarak oyulgama tekniği ile temizlenmiştir. Tıraş önlüğünde tığ ile yapılan süslemelerden battaniye oyası ve iğne ile yapılan süslemelerden çapraz iğne tekniği olmak üzere iki ayrı teknikte süsleme uygulanmış ve süslemede bitkisel bezeme (çiçek, dal), geometrik bezeme (üçgen, düz çizgi, kare) ve yazılı bezeme ("U" harfi, "T" harfi) konu olarak seçilmiştir.

15. Resim: Mine Yayla'ya Ait Tıraş Önlüğü (Mine Yayla Fotoğraf Arşivi 2013)

16 ve 17. Resim: Tıraş Önlüğü'nün Süsleme Detayları (Mine Yayla Fotoğraf Arşivi 2013)

3. Örnek

Tıraş önlüğünde, beyaz patiska (pamuklu) kumaş ve beyaz dikiş ipliği (pamuklu) mor, sarı, yeşil, siyah el nakış ipliği (pamuklu) kullanılmıştır. Tıraş önlüğü, üst beden ve etek parçalarının belde birleşiminden oluşmaktadır. Üst beden 32x46 boyutlarında, etek ise 63x69 boyutlarında kesilmiştir. Tıraş önlüğünde biri üst bedende; biri etekte olmak üzere iki adet cep tasarlanmıştır. Önlüğün üst bedeninde sağ tarafa, etek kısmında sol tarafa olmak üzere belde ikişer adet pili uygulanmıştır. Üst beden kenarları yarım daireler şeklinde oynutulu kesilmiş, eteğin kenarlarına ise küçük pililerle fırfır oturtularak; bel kısmına bağcık dikilmiştir.

Tıraş önlüğünde dikiş tekniği olarak makinede düz dikiş uygulanmıştır. Süsleme tekniği olarak basit nakış iğnelerinden rişliyö, sap işi ve sarma; tığ ile yapılan süslemelerden battaniye oyası tasarlanmıştır. Süslemede bitkisel bezeme (çiçek), geometrik bezeme (daire, düz çizgi) ve yazılı bezeme ("H" harfi) konu olarak seçilmiştir.

18. Resim: Arzu Çağdaş'a Ait Tıraş Önlüğü (Mine Yayla Fotoğraf Arşivi 2013)

19. ve 20. Resim: Tıraş Önlüğü'nün Süsleme Detayı (Mine Yayla Fotoğraf Arşivi 2013)

Sonuç

Berberler, içinde yaşadıkları toplumun önemli kültür öğeleri ve taşıyıcıları olarak her dönemin özelliklerini yansıtmış ve hayatın önemli simalarından biri olmuşlardır. Perukâr ve seyyar olarak mesleklerini icra eden berberler, tıraşın yanı sıra pek çok iş yapmıştır. Perukâr berberler, toplumun nabzının tutulduğu toplanma mekânı durumundaki dükkânlarda; seyyar berberler, kahvehane, hamam, meydan, çeşme önleri gibi yerlerde mesleklerini yapmışlardır. Seyyar berberlerin mesleklerini icra etmek için mekân olarak buraları seçmelerinin sebebi olarak; rahatça su bulmaları ve insanların boş vakitlerinde dinlenme amacıyla bu yerlere gelmelerinin olduğu düşünülmektedir.

Berberlerin büyük bir titizlikle yaptığı ve evlenen erkeklerin olmazsa olmazı damat tıraşı, geleneksel hayatta yaşanan en önemli sosyal olaylardan biridir ve kültürel bakımdan büyük bir önem taşımaktadır. Damat tıraşı geleneğinin ve yaşanan değerlerin kaybolmasında, sosyal yapının değişmesinin en önemli etken olduğu düşünülebilir.

Damat tıraşlarında kullanılan en önemli malzemelerinden biri, damat tıraş önlüğüdür. Kız evi tarafından büyük bir emekle hazırlanarak; erkek evine hediyelik olarak bohça içinde gönderilmektedir.

Damat tıraş önlükleri incelendiğinde geçmişteki damat tıraş önlüklerinin çok daha özenilerek hazırlandığı; fakat günümüze yaklaştıkça bu emeğin azaldığı görülmektedir. Osmanlı döneminde suzeni tekniğinde, ipek iplik ve sim işlemeli olan damat tıraş önlükleri, daha sonraları çapraz iğne tekniği, basit nakış iğneleri gibi teknikler kullanılarak daha az emek gerektirecek şekilde hazırlanmıştır. Günümüzde ise "kullan at" şeklinde önlükler kullanıldığı için kültürümüze ait bu izler görülmemektedir. ©

KAYNAKLAR

- AKKOÇ, Zeynel (1953). "*Tarihte Saç Süsü*", Resimli Tarih Mecmuası, S. 48, İstanbul.
- AKSU, Fatma Aysu (1996). "*Geleneksel Erkek Berberliği*", Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 238.
- ANLAĞAN, Çetin-vd. (1995). "*Sadberg Hamm Müzesi Katalogu*", İstanbul.
- ANONİM, (1994). "*Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*", İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yay.
- BARIŞTA, H. Örcün, (1999). "*Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 2342, Sanat Eserleri Dizisi: 253, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- BÜTÜN, Derviş, (2013). *Berber Makası Koleksiyonu*, Erişim Tarihi: 12.06.2013.
- ERDURAN, Zeynep (2006). "*Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre İstanbul'da Esnaf, Zanaat ve Ticaret – Açıklamalı Metin*", Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Kırkkale: Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜRBÜZ, Atik, İncinur, (2012). "*Divan Şiirinin Sevimli Yüzleri Osmanlı Şiirinde Berberler*", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Ankara, 233-255.
- KOÇU, Reşat Ekrem (1974). "*Eski İstanbul'da Berberler*", Hayat Tarih Mecmuası, C. 1, S. 5, Sıra No: 113, İstanbul.
- SANDALCI, M. (1996). "*Seyyar Berberler*", *Tombak Dergisi*, Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi, S. 10, İstanbul.
- TURNA, Nalân, (2005). "*Ondokuzuncu Yüzyıl İlk Yarısında İstanbul'da Berber Olmak, Berber Kalmak*", İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarih Enstitüsü Yakın Dönem Tarih Araştırmaları Dergisi, Vol. 5, Issue 9, 171-188.
- YAYLA, Mine, (2013). Geleneksel Erkek Berberliği Fotoğraf Arşivi.
- ZİK, Hanife, (2012). "*Geleneksel Erkek Berberliği*", Antikacı Hanife Zık İle Kişisel İletişim, İletişim Tarihi: 02/07/2012, Kocaeli.
- http://www.kaleicimuzesi.com/damat_tr.php Erişim Tarihi: 17.06.2012
- [samiguner.com](http://www.samiguner.com), "*Sami Güner Fotoğraf Arşivi*", T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletmeler Müdürlüğü, Erişim Tarihi: 09.01.2013, Ankara.